

ZAVRŠENA OBNOVA PRVORAZREDNOG SPOMENIKA KULTURE - CRKVE MARIJE SNJEŽNE U BELCU

Novi život hrvatske barokne ljepotice

Nakon 22 godine rada Društvo za obnovu i zaštitu crkve Marije Snježne u Belcu prestalo je s radom ispunjenjem temeljne svrhe osnivanja - obnove i zaštite crkve. Svi restauratorski radovi izvedeni su u organizaciji Hrvatskoga restauratorskog zavoda. Projekt obnove simbolično je završen na dan proslave Gospe Snježne, 5. kolovoza, postavljanjem i posvećenjem spomen-biste mons. Marku Culeju

obnovu crkve uspješnom završetku.

Za ovako veliki projekt obnove, koji je trajao 22 godine, trebalo je osigurati znatna financijska sredstva, što u okolnostima stanja hrvatskoga gospodarstva nije bilo nimalo lako. Ukupni troškovi obnove iznosili su oko deset milijuna kuna. Najveći doprinos dali su Industrija nafte Zagreb i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Uz njih valja spomenuti Krapinsko-zagorsku županiju i Grad Zlatar, brojne tvrtke, ustanove i pojedince koji su svojim priložima pridonijeli uređenju podnog grijanja, popločenju crkve, postavljanju klupa u crkvi, popravku crkvenih orgulja, postavljanju električnih

hercegu Ivanu Korvinu. Nakon njegove smrti posjed dolazi u vlasništvo Katarine Frankopanske. Od tada Belec je u posjedu niza gospodara, među kojima su: Gyllay, Turócy, Mikulić Brokunjevečki, Erdődy, Auspergi, Ratkajevi, Matačići, obitelj Najšić, Jurenčić i naposljetku, potkraj XVIII. stoljeća, obitelj Rukavina, baruna Amona Rukavine.

Župna crkva Marije Snježne

Među tridesetak župnih crkava Hrvatskoga zagorja odlično mjesto zauzima poznata barokna crkva Marije Snježne u Belcu kraj Zlatara. Opasana je slikovitim cinktorom rustificirane izvedbe, koji ima ugaone tornjiće, kapelicu i istaknute ulaze.

Župna crkva Marije Snježne spominje se u XVII. stoljeću. Temeljni izvori podataka iz povijesti crkve odnose se na protokole kanonskih vizitacija iz XVII. i XVIII. stoljeća te rukopis anonimnog pisca pod naslovom *Descriptio Novae Ecclesiae Beatissimae Viriginis Mariae sub titulo ad Nives fundatae* iz 1758. Prema tim izvorima, oko 1675. župnik Đuro Dudić i grofica Elizabeta Keglević-Erdődy (udovica Jurja Erdődy -a ml.), vlasnica belečkog posjeda, potaknuti čudesnim ukazanjem Blažene Djevice Marije na mjestu zvanom Kostanjevec ili Kostanjevec (nadomak Belca), podižu prvu kapelu posvećenu Mariji Snježnoj. Bila je to zidana jednobrodna crkva, s nadsvodenim svetištem, lađom pod fabulatom i s drvenim zvonikom.

Za župnika Ladislava Horvata godine 1735. produženi su bočni zidovi crkve i podignut novi zidani zvonik u sredini zapadnog pročelja. Današnji oblik crkva dobiva između 1739. i 1741. kada je pregrađena i povećana. Zaslugom župnika Pavla Kuneka i Adama Najšića – protonatora kmetškog kraljevstva, s južne i sjeverne strane prigrađene su kapele, glavna lađa je nadsvedena bačvastim svodom sa susvodnicima a pod opločen novim kamenom.

Najviši umjetnički domet zidnog slikarstva

Unutrašnjost crkve ispunjena je bogatim zidnim oslikom Ivana Krstitelja Rangera koji tu boravi od 1740. do 1743. godine. Tri generala pavlinskoga reda, Stjepan Demšić, Andrija Mužar i Stjepan Erdődy najvjerojatnije su, što je vidljivo iz gornjega citata, zaslužni za njegov dolazak u Belec. Ranger je oslikao cijeli crkveni prostor (zajedno sa sakristijom) iluzionističkom arhitekturom i figuralnom motivikom, posvećenom pretežno Marijinoj ikonografiji. Zidovi crkve ukrašeni su quadraturom (pilastrima, ukladama, prozorima, balustradama) i oslikanom brokatnom draperijom, dok je svod crkve rezerviran za figuralne prizore. Na svodu svetišta prikazano je Sveto Trojstvo kako kruni Bogorodicu. Na svodu lađe naslikano je ukazivanje Bogorodice rimskom patriciju Ivanu i njegovoj ženi. Tu je prikazana Marija Snježna kako lebdi iznad dvoje donatora (najvjerojatnije su to portreti podbana Adama Najšića i njegove

Glavni inicijatori obnove crkve bili su prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman i prvi biskup Varaždinske biskupije mons. Marko Culej

žene Cecilije Kristine, rođene Matačić), a u pozadini se naziru obrisi crkve Santa Maria Maggiore u Rimu (prema legendi o Mariji Snježnoj).

Četiri medaljona na svodu prikazuju Navještenje, Pohod Bogorodice Elizabete, Rađanje Krista i Poklonstvo Sveta Tri

Foto: Nikola Zuli
Crkva Marije Snježne u Belcu

Društvo je utemeljeno 1994. i u ovih više od 20 godina vodilo je sve aktivnosti na unutarnjem i vanjskom uređenju crkve, jedne od kapitalnih baroknih građevina u našoj Domovini. Posljednji radovi na najnužnijoj restauraciji odvijali su se početkom 20. stoljeća, tj. pred više od sto godina. U tih više od sto godina crkva je vapila za obnovom, od vanjskog dijela, cintora a napose unutarjosti crkve: oltara, pjevališta, propovjedaonice, sakristije i zidnog slikarstvo najvećeg slikara hrvatskog baroknog slikarstva, pavlina Ivana Krstitelja Rangera. Rekli bi da je projekt obnove došao u krajnje vrijeme.

Inicijator predsjednik Tuđman

Glavni inicijatori obnove te 1994. bili su prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman i prvi biskup Varaždinske biskupije mons. Marko Culej. Zajedno s Društvom biskup Culej je uistinu bio *spiritus movens* njene obnove. Sve do smrti 2006. nazočio je svim sjednicama Upravnog odbora i Skupštine Društva, kao i na proslavama sv. Barbare (4. prosinca) koja se svake godine obilježava u belečkoj crkvi. Naime, s oltarom sv. Barbare započela je njena obnova. Pokojni biskup brinuo se o svakom detalju njene obnove i zaštite, ali i drugih crkvenih objekata u Varaždinskoj biskupiji, premda se belečka crkva nalazi u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Gotovo od samoga početka do danas na čelu Društva bio je Juraj Kontent čije zasluge za rad Društva i samu obnovu su nemjerljive. Njegovim upornim, odgovornim i poticajnim radom Društvo je uzorno funkcioniralo i postupno, ovisno ponajprije o financijskim sredstvima, privodilo

instalacija, uvođenju video zaštite i alarmnog sustava. Svi restauratorski radovi obavljani su u organizaciji Hrvatskoga restauratorskog zavoda. Nakon 22 godine projekt obnove simbolično je završen na dan proslave Gospe Snježne, 5. kolovoza, postavljanjem i posvećenjem spomen-biste mons. Marku Culeju, mlade akademске kiparice Kristine Habunek.

Belec i njegova barokna ljepotica

Belec, mjesto u Hrvatskom zagorju, južno ispod glavnoga vrha Ivančice s ruševinama staroga grada Belca i dvije crkve: Sv. Jurja i Majke Božje Snježne, spominje se u prvoj polovini XIV. stoljeća. Ime se prvi put javlja 1334. kao *castrum Belech*, i to kao jedan od četiri grada na južnoj strani Ivančice (Lobor, Oštrc i Melengrad). Izgrađen je kao obrambena utvrda u posljednjim desetljećima XIII. stoljeća. Najvjerojatnije u doba slavenskoga bana Henrika Güssingovca koji je banom postao 1267. i banovao do 1270. Iza njega Zagorjem je vladao kralj Otakar II., no nakon kratkog vremena Henrik je drugi put postao banom i ponovno došao u posjed Belca. Poslije godina žestokih sukoba pretendenta na vlast u Belcu, presudom štajerskoga maršala Herdegena Ptujskog, posjed je predan Fridriku Celjskom od Sanecka. Godine 1399. kralj Sigismund, s cijelom zagorskom županijom, posjed predaje Hermannu Celjskom.

U grofova Celjskih posjed ostaje oko 80 godina. Naime, nakon smrti Ulriha Celjskog (1456.), s kojim je u muškoj lozi izumrlo pleme grofova Celjskih, posjed drži njegova udovica. Godine 1489. kralj Matija daruje posjed svom sinu

Propovjedaonica, detalj ograde

Foto: Miljenko Marohnić

Kralja. Na svodu iznad orgulja naslikao je Prikazanje Bogorodice u hramu, na stropu Kapele Sv. Krunice Kolo anđela, a na stropu Kapele Sv. Stjepana Prvomučenika prizor mučenikova kamenovanja. Na stropu sakristije prizori su iz Staroga i Novoga Zavjeta, simbolička znamenja i četiri crkvena učitelja: Grgur, Jeronim, Bernard i Augustin. Freske belečke crkve pokazuju punu slikarsku zrelost Rangera. (Godine 2003. obilježena je 300-ta obljetnica rođenja i 250-ta obljetnica smrti ovog najistaknutijeg slikara hrvatskoga baroka.)

Ivan Krstitelj Ranger rođen je 1700. u Götzenu u Tirolu a kršten je 19. lipnja u župnoj crkvi susjednog Axamsa. Umro je 27. siječnja 1753. u Lepoglavi gdje je i pokopan u crkvi Sv. Marije. U Hrvatskoj je oslikao: kapelu Sv. Ivana Krstitelja na Gorici; crkvu Sv. Marije u Lepoglavi; kapelu Sv. Antuna Padovanskog u Franjevačkoj crkvi u Varaždinu; crkvu Sv. Marije Snježne Marije u Belcu; kapelu Blažene Djevice Marije u crkvi Sv. Martina u Donjoj Voći; crkvu Sv. Jeronima u Štrigovi; crkvu Majke Božje Remetske u Zagrebu; kapelu Sv. Jurja u Purgu Lepoglavskoj; Franjevačku ljekarnu u Varaždinu; kapelu Majke Božje Snježne u Kamenici, te u tadašnjoj Štajerskoj, crkvu Marijina Uznesenja u Olimju.

Crkva Sv. Marije Snježne u Belcu poznata je i zbog pet barokno raskošnih oltara, propovjedaonice i ograde pjevališta, što su kreirani upravo za taj, Rangerovim kistom oslikani prostor.

Pet prekrasno izvedenih oltara

Glavni oltar potpuno se sljubio sa svećstvom za koje je rađen 1743. Tektonski zasnovan, oltar ima prostrane prolaze s napregnutim atlantima Heraklom i Samsonom koji, prekriveni lavljom kožom, drže retabl oltara na svojim plećima. Poviše urešenoga tabernakula, u centralnoj niši, smješten je kip Sv. Marije Snježne sa zlatnim zrakama, a u toj su zoni i veliki kipovi Svetih Triju Kraljeva i Sv. Stjepana Kralja, te dva lebdeća anđela s grbovima donatora podbana Baltazara Bedekovića Komorskog i imućne žene Rozalije Helene Somogy. Treći dio – kruna oltara prebogata je atika. Tu je mnoštvo anđela oko Svete Trojice, a tu su i zaštitnice donatorice kipovi Sv. Helene i Sv. Rozalije. To iznimno djelo zreloga baroka rad je nepoznata majstora.

Dva pobočna oltara (izvedena također 1743.), oltar Sv. Josipa i Sv. Barbare, djeluju kao nastavak glavnoga i djelo su kipara Josipa Schokotniga iz Graza. Oltar Sv. Josipa dao je izvesti grof Ivan Čikulin Susedgradski čiji se grb nalazi na vrhu oltara. U sredini je kip Sv. Josipa a ponad njega likovi Bogorodice i Isusa okruženi anđelima.

Oltar Sv. Barbare, u čijem je središtu svetica a ponad nje kip Krista, izgrađen je o trošku zagrebačkog podžupana Nikole Vojkovića. Spomenuti pobočni oltari smješteni su lijevo i desno podno trijumfalnoga luka i svojim kosim smještajem stvaraju iluziju dubine u uskim lađama. Umjesto stupovima, kompozicija i jednog i drugog retabla oltara riješena je uzdignutim volutama, što daje prozračnost oltarnim prostorima u koje su smješteni centralni likovi, Sv. Josip i Sv. Barbara, kao i anđeli koji se klanjaju, te na volute smješteni evanđelisti.

Oltari u bočnim kapelama, oltar Sv. Krunice i Sv. Stjepana Prvomučenika, također u duhu bogatoga baroka, nešto su „mirnije“ komponirani u prebogatom belečkom crkvenom ozračju. Pretpostavlja se da su ih radili kipari koji pripadaju

krugu istaknutih štajerskih kiparskih radionica prve polovine XVIII. stoljeća. Oltar Sv. Krunice podignut je o trošku nadbiskupa Kaločkog Gabrijela Hermana Patačića, a oltar Sv. Stjepana Prvomučenika o trošku biskupa Stjepana Pucza Gotalovečkog, koji je crkvu i posvetio 12. VIII. 1759. Josip Gertić, apostolski protonotar i župnik mihovljanski, 5. kolovoza 1780. svećanim je činom kapelu Sv. Marije proglasio župnom crkvom.

Jedna od najljepših propovjedaonica u Europi

Propovjedaonica s pozlaćenim figurama i reljefima starozavjetnih prizora pravo je remek-djelo spomenuta gradačkoga majstora Schokotinga i može se s pravom reći da stoji uz bok najljepše propovjedaonice u Wilheringu. Belečka prodikalnica, zaobljena tipa, doista obiluje mnoštvom skulptura i reljefa te raznolikim dekorom. Na volutnim pilastrima smješteni su proroci Izaija i Jeremija. Na izbočenoj ogradi govornice reljefi prikazuju Noinu žrtvu, San Jakovljević i Ples oko zlatnog teleta. Na poledini ispod krovića propovjedaonice Kaleb i Jošua nose golemi grozd iz plodne obećane zemlje Kanana. Baldahin prikazuje goru Sinaj, gdje Bog daje Mojsiju ploče Deset zapovijedi, a uz njega su svećenici Aron i Jošua. Propovjedaonica je izrađena o trošku belečkog župnika Pavla Kuneka i župljana te podžupana Ignacija Bedekovića Komorskog, čiji je grb također ukomponiran u dekoraciju propovjedaonice. Barokna raskoš vidljiva je i na ogradi pjevališta s motivom drva spoznaje te biblijskim likovima. Iznad drva spoznaje nalazi se grb donatora Josipa Raffaya, lijevo na ogradi likovi su Bogorodice i Adama, a desno Eve i anđela.

Umjetnička djela izvedena u belečkoj crkvi prvorazredna su ostvarenja kiparske i drvorezbarske umjetnosti gradačkoga kiparskog kruga koji u sjeverozapadnu Hrvatsku prenosi tadašnje tirolske kiparske utjecaje. Osim toga, crkva obiluje i iznimnim zlatarskim predmetima. Ističe se zlatna pokaznica s emajliranim slič-

Propovjedaonica s pozlaćenim figurama i reljefima starozavjetnih prizora pravo je remek-djelo majstora Schokotinga i jedna od najljepših u Europi toga razdoblja

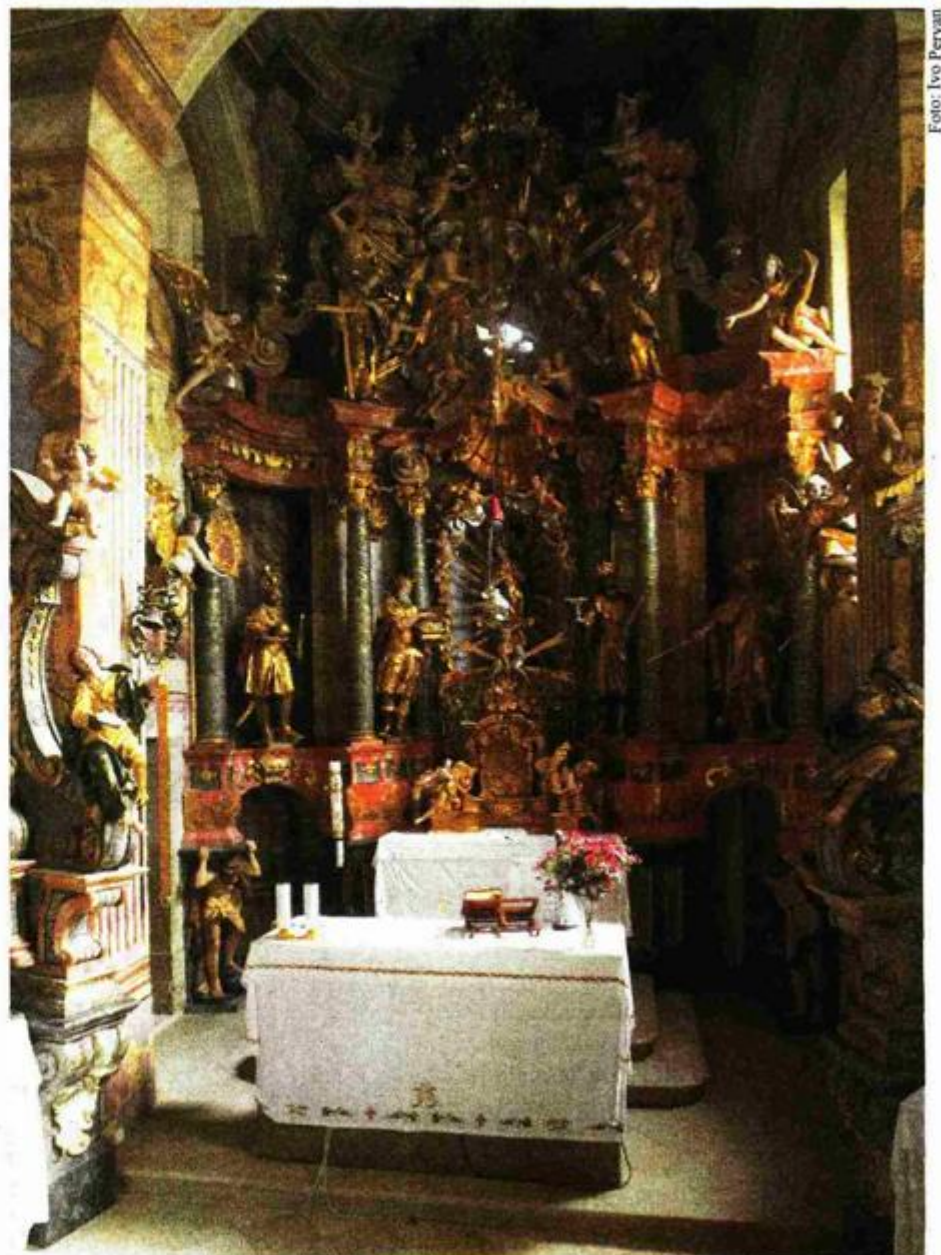
cama iz 1755., dar Nikole Bedekovića i Nikole Terihaja.

Belečka crkva Sv. Marije Snježne tako raskošno urešena, bila je zavjetna crkva hrvatskoga plemstva, svećenstva i samih župljana.

Uz crkvu Sv. Marije Snježne valja spomenuti i staru župnu crkvu Sv. Jurja, koja se spominje 1334. kao *ecclesia sancti Georgii de Belch*. Za nju Đuro Szabo tvrdi da spada među najzagonetnije crkvene građevine u cijelome Zagorju. I ona se nalazi pred završetkom restauracije. Savjet za kraj – ove belečke ljepotice svakako treba što prije posjetiti. Bila bi to zaahvalnost svima onima koji su doprinijeli njihovoj obnovi i zaštiti.

Mijo IVUREK

Glavni Oltar Marije Snježne

Svod svetišta, detalj, Ivan Krstitelj Ranger

Foto: Ivo Pervan